

अध्याय 1 : शब्दपरिचयः I

प्रश्न 1:

(क) उच्चारणं कुरुत।

छात्रः	गजः	घटः
शिक्षकः	मकरः	दीपकः
मयूरः	बिडालः	अश्वः
शुकः	मूषकः	चन्द्रः
बालकः	चालकः	गायकः

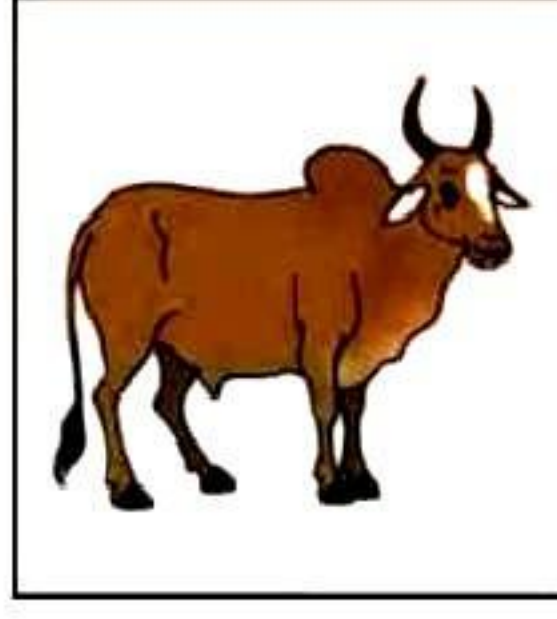
उत्तरः

स्वयं करें—

(ख) चित्राणि दृष्ट्वा पदानि उच्चारयत।

कृषकः

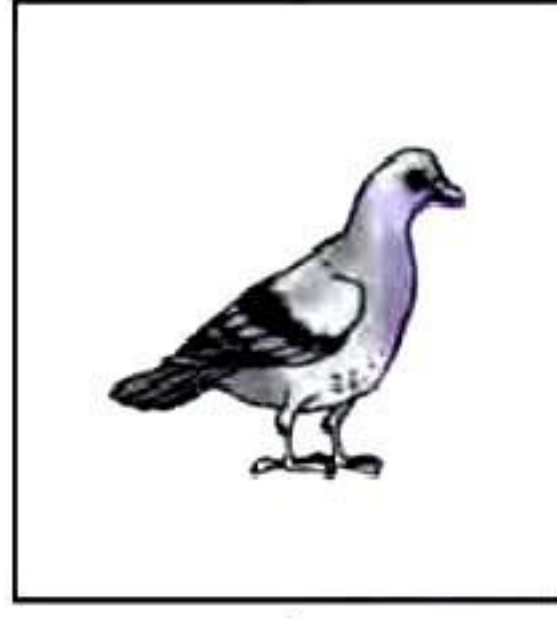
वृषभः

भल्लूकः

मण्डूकः

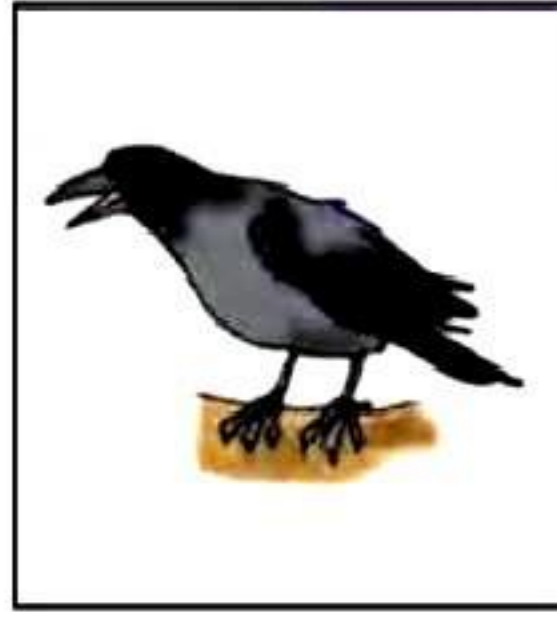
कपोतः

पर्यङ्कः

दूरभाषः

काकः

सौचिकः

उत्तरः

स्वयं करें—

प्रश्न 2:

(क) उच्चारणं कुरुत।

यथा- च् + अ + ष् + अ + क् + अः	=	चषकः
स् + औ + च् + इ + क् + अः	=	
श् + उ + न् + अ + क् + औ	=	
ध् + आ + व् + अ + त् + अः	=	
व् + ऋ + द् + ध् + आः	=	
ग् + आ + य् + अ + न् + त् + इ	=	

उत्तरः

यथा- च् + अ + ष् + अ + क् + अः	=	चषकः
स् + औ + च् + इ + क् + अः	=	सौचिकः
श् + उ + न् + अ + क् + औ	=	शुनकौ
ध् + आ + व् + अ + त् + अः	=	धावतः
व् + ऋ + द् + ध् + आः	=	वृद्धाः
ग् + आ + य् + अ + न् + त् + इ	=	गायन्ति

(ख) पदानां वर्णविच्छेदं प्रदर्शयत-

यथा- लघुः	=	(ल् + अ) + (घ् + उः)
		ल घुः
सीव्यति	=	
वर्णाः	=	
कुक्कुरौ	=	
मयूराः	=	
बालकः	=	

उत्तर:

सीव्यति	=	$\boxed{\text{स्} + \text{ई}}$ सी	$\boxed{\text{व्} + \text{य्} + \text{अ}}$ व्य	$\boxed{\text{त्} + \text{इ}}$ ति
वर्णाः	=	$\boxed{\text{व्} + \text{अ}}$ व	$\boxed{\text{र्} + \text{ण्} + \text{अ}}$ र्णाः	
कुक्कुरौ	=	$\boxed{\text{क्} + \text{उ}}$ कु	$\boxed{\text{क्} + \text{क्} + \text{उ}}$ क्कु	$\boxed{\text{र्} + \text{औ}}$ रौ
मयूराः	=	$\boxed{\text{म्} + \text{अ}}$ म	$\boxed{\text{य्} + \text{ऊ}}$ यू	$\boxed{\text{र्} + \text{आः}}$ राः
बालकः	=	$\boxed{\text{ब्} + \text{आ}}$ बा	$\boxed{\text{ल्} + \text{अ}}$ ल	$\boxed{\text{क्} + \text{अः}}$ कः

प्रश्न 3:

उदाहरणं दृष्ट्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

यथा- चषकः	चषकौ	चषकाः
.....	बलीवर्दौ	
शुनकः		
.....		मृगाः
.....	सौचिकौ	
मयूरः		

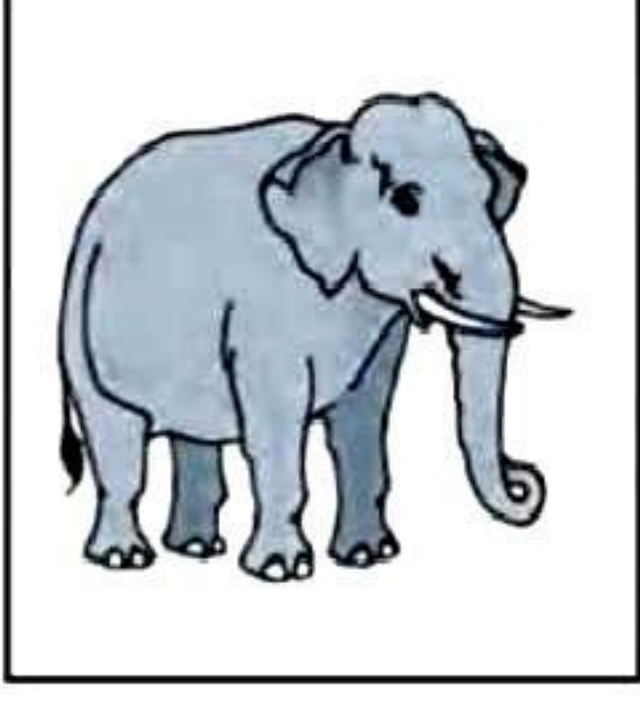
उत्तर 3:

बलीवर्दः...	बलीवर्दौ	बलीवर्दाः...
शुनकः	शुनकौ.....	शुनकाः.....
मृगः.....	मृगौ.....	मृगाः
सौचिकः...	सौचिकौ	सौचिकाः...
मयूरः	मयूरौ.....	मयूराः.....

स्वयं करें-

प्रश्न 4:

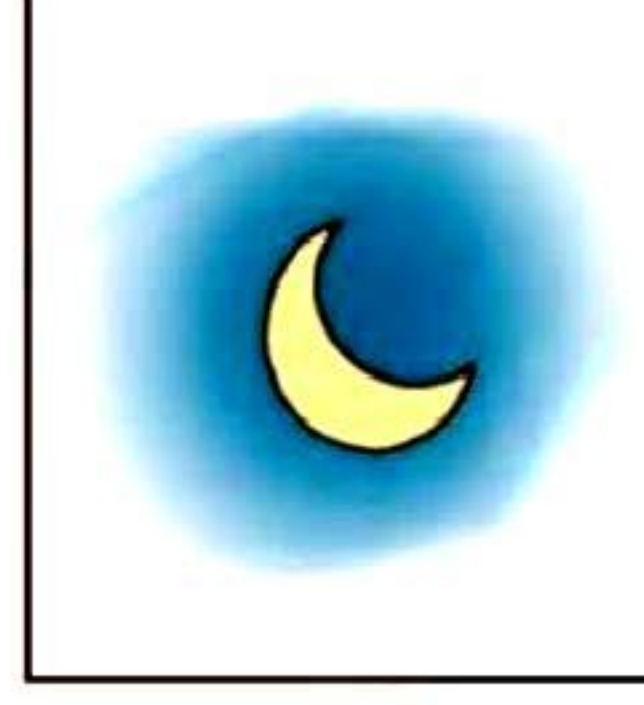
चित्राणि दृष्ट्वा संस्कृतपदानि लिखत-

.....

.....

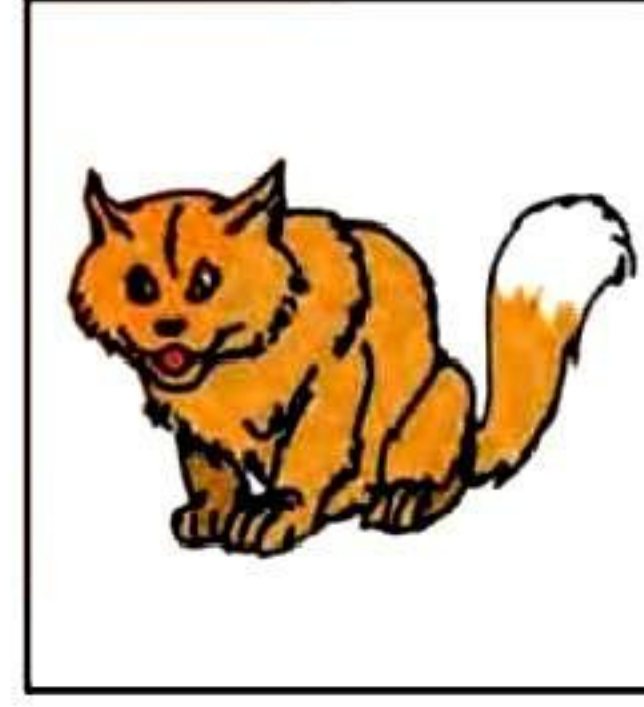
.....

.....

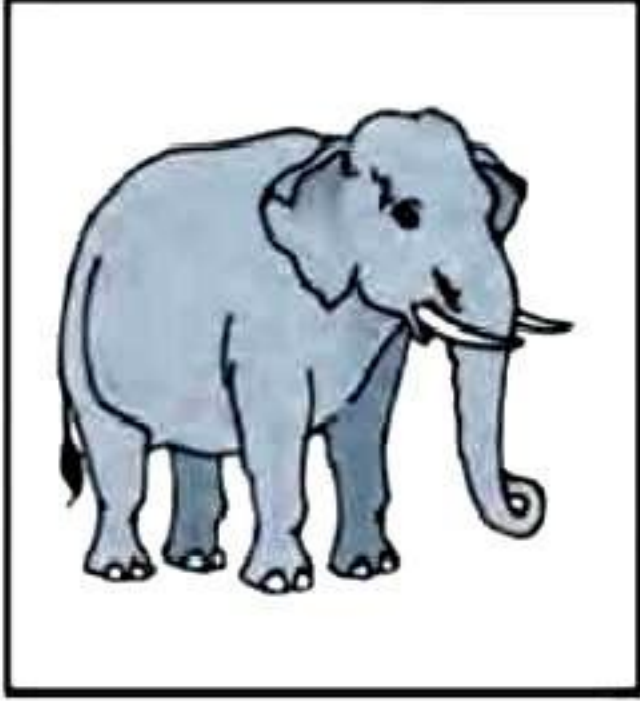

.....

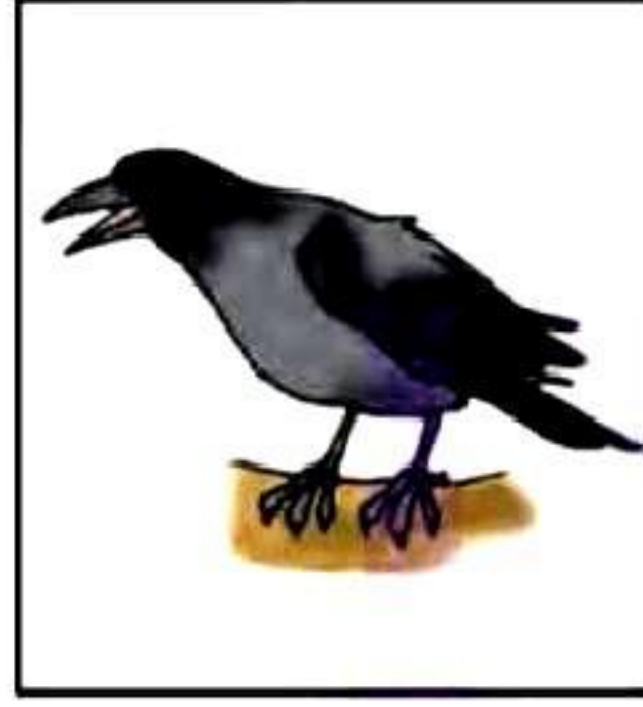

.....

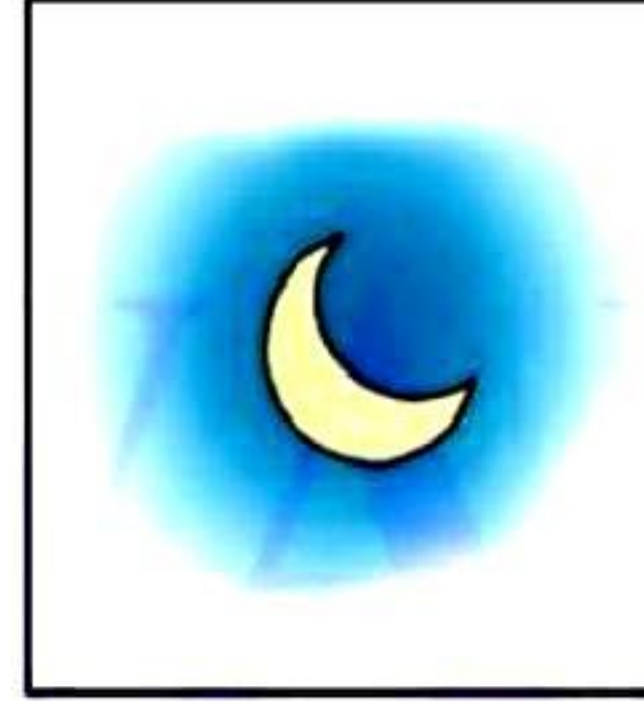
उत्तर 4:

.....गजः.....

.....काकः.....

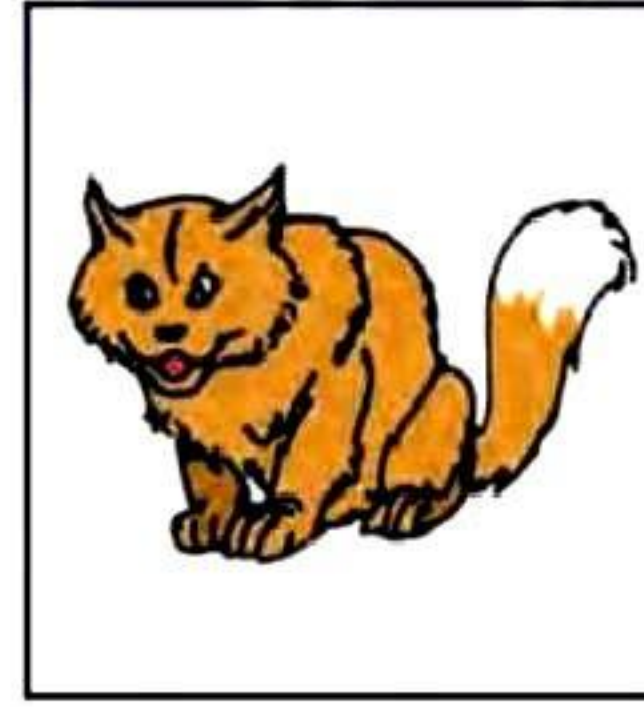
.....चन्द्रः.....

.....तालः.....

.....ऋक्षः.....

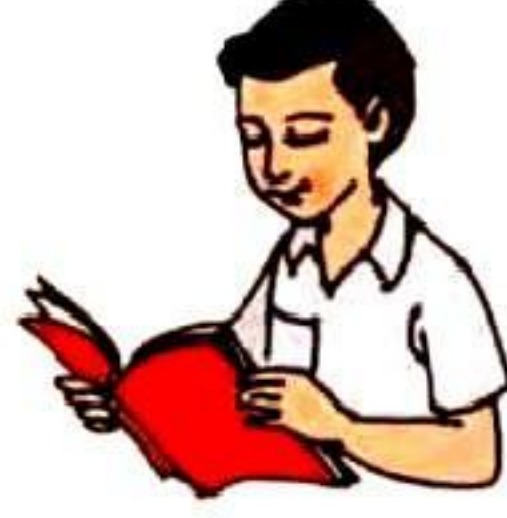
.....बिडालः.....

प्रश्न 5:

चित्रं दृष्ट्वा उत्तरं लिखत-

यथा- बालकः किं करोति?

बालकः पठति।

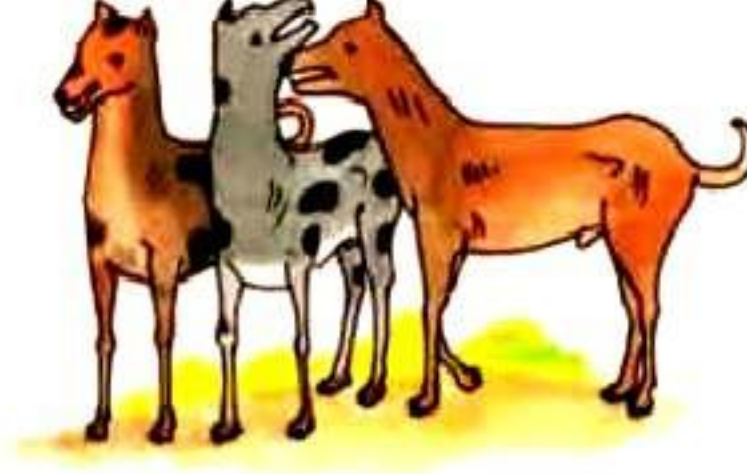
अश्वौ किं कुरुतः?

.....

कुक्कुराः किं कुर्वन्ति?

.....

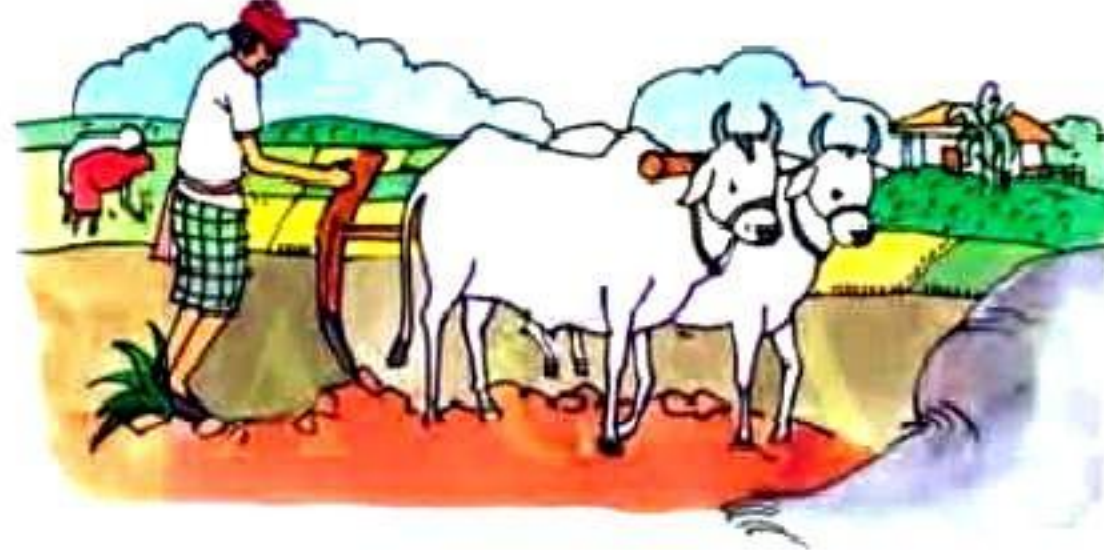
छात्रौ किं कुरुतः?

.....

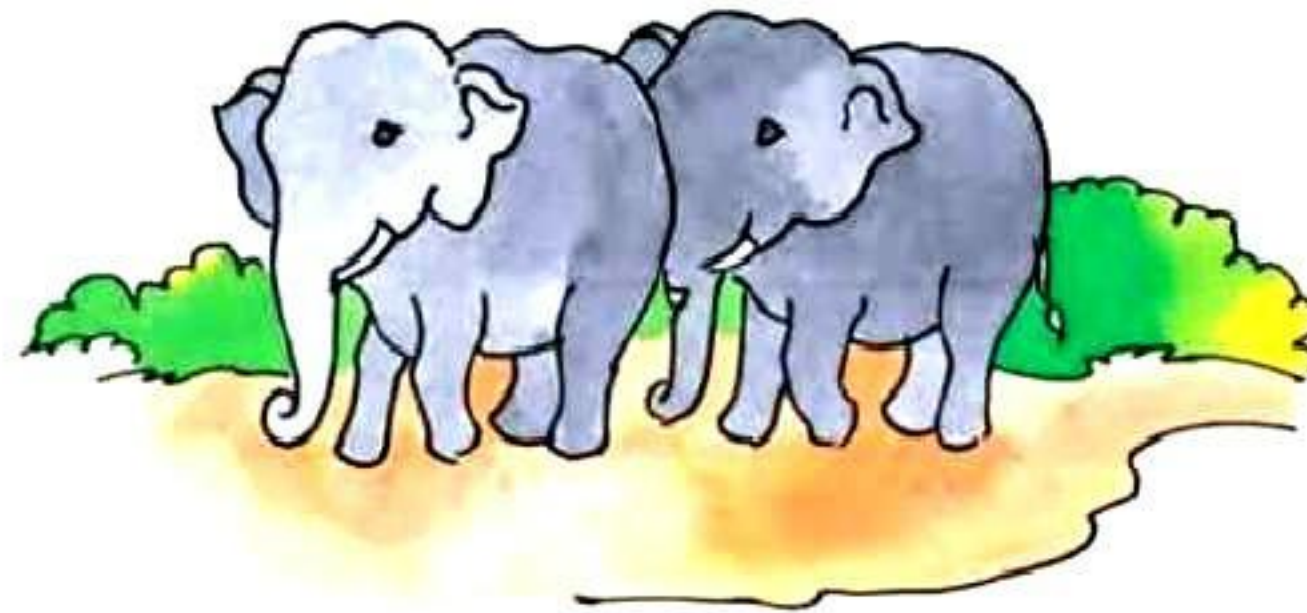
कृषकः किं करोति?

.....

गजौ किं कुरुतः?

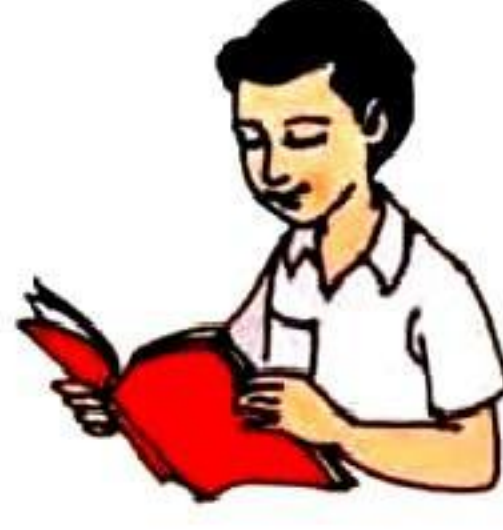
.....

उत्तर 5:

यथा- बालकः किं करोति?

बालकः पठति।

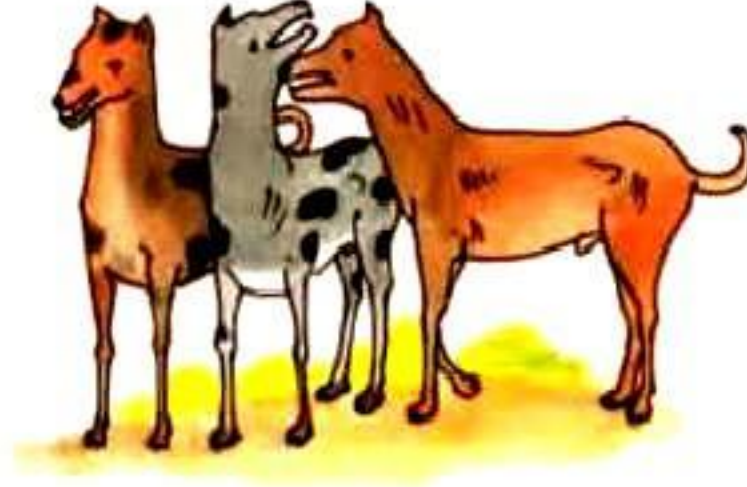
अश्वौ किं कुरुतः?

अश्वौ धावतः।

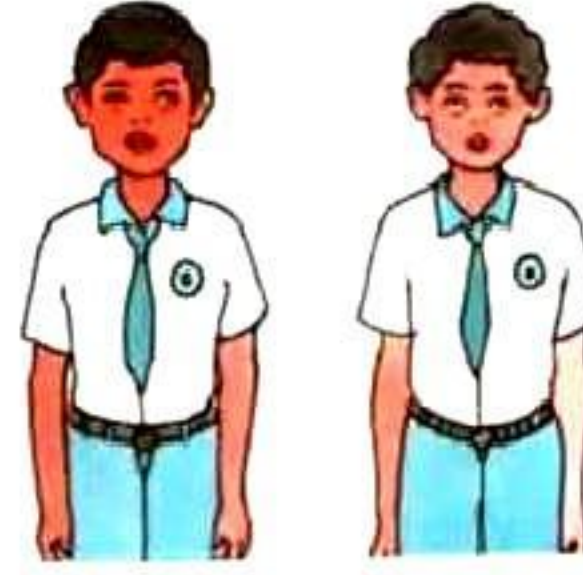
कुक्कुराः किं कुर्वन्ति?

कुक्कुराः बुक्कन्ति।

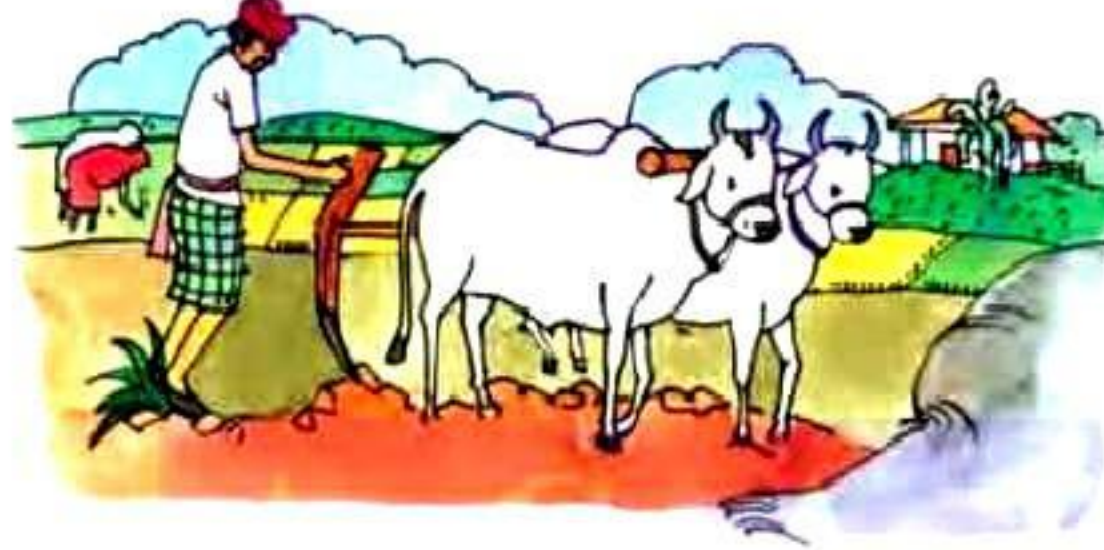
छात्रौ किं कुरुतः?

छात्रौ पठतः।

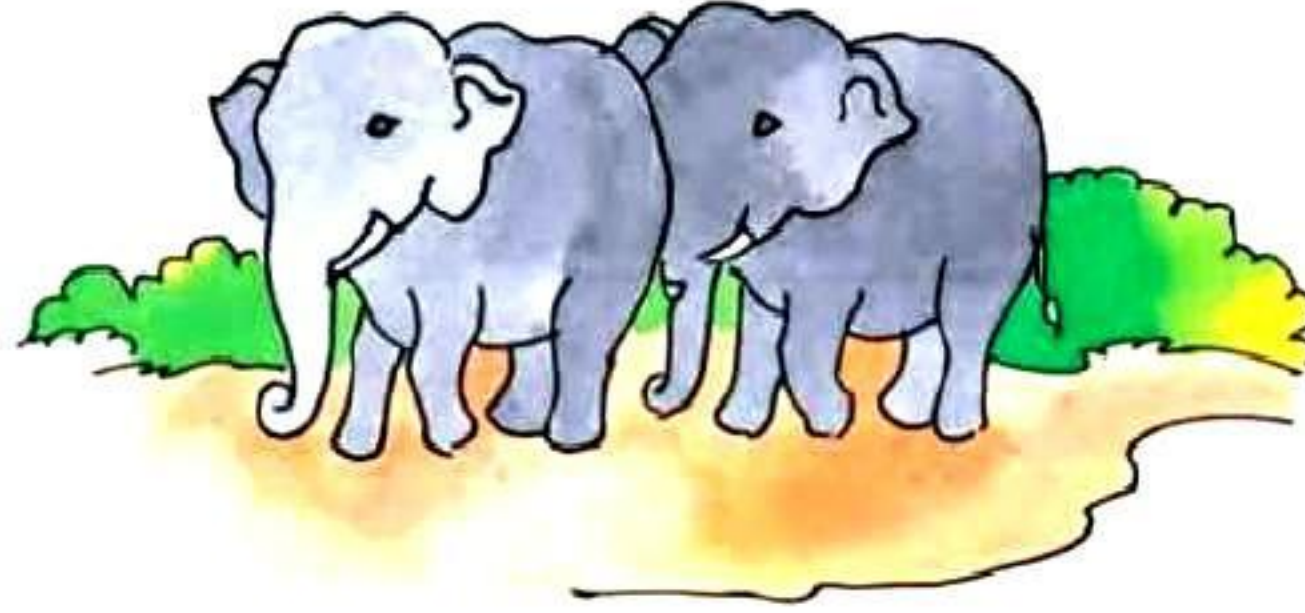
कृषकः किं करोति?

कृषकः क्षेत्रं कर्षति।

गजौ किं कुरुतः?

गजौ चलतः।

प्रश्न 6:

पदानि संयोज्य वाक्यानि रचयत-

गजाः	नृत्यन्ति
सिंहौ	गायति
गायकः	पठतः
बालकौ	चलन्ति
मयूराः	गर्जतः

उत्तर 6:

गजाः	→	नृत्यन्ति
सिंहौ	→	गायति
गायकः	→	पठतः
बालकौ	→	चलन्ति
मयूराः	→	गर्जतः

प्रश्न 7:

मञ्जूषातः पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

नृत्यन्ति गर्जतः धावति चलतः फलन्ति खादति

(क) मयूराः	(घ) सिंहौ
(ख) गजौ	(ङ) वानरः
(ग) वृक्षाः	(च) अश्वः

स्वयं करें-

उत्तर 7:

नृत्यन्ति	गर्जतः	धावति	चलतः	फलन्ति	खादति
-----------	--------	-------	------	--------	-------

- (क) मयूराः नृत्यन्ति। (घ) सिंहौ गर्जतः।
(ख) गजौ चलतः। (ङ) वानरः खादति।
(ग) वृक्षाः फलन्ति। (च) अश्वः धावति।

प्रश्न 8:

सः, तौ, ते इत्येतेभ्यः उचितं सर्वनामपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

यथा- अश्वः धावति	-	सः धावति।
(क) गजाः चलन्ति।	-	 चलन्ति।
(ख) छात्रौ पठतः।	-	 पठतः।
(ग) वानराः क्रीडन्ति।	-	 क्रीडन्ति।
(घ) गायकः गायति।	-	 गायति।
(ङ) मयूराः नृत्यन्ति।	-	 नृत्यन्ति।

उत्तर 8:

(क) गजाः चलन्ति।	-	ते..... चलन्ति।
(ख) छात्रौ पठतः।	-	तौ..... पठतः।
(ग) वानराः क्रीडन्ति।	-	त..... क्रीडन्ति।
(घ) गायकः गायति।	-	सः..... गायति।
(ङ) मयूराः नृत्यन्ति।	-	ते..... नृत्यन्ति।